

Leiðbeinandi reglur

fyrir sveitarfélög um þjónustu stuðningsfjölskyldna samkvæmt lögum nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir.

Samkvæmt 15. gr. laga nr. 38/2018 skulu fjölskyldur fatlaðra barna eiga rétt á stuðningsfjölskyldu eftir því sem þörf krefur. Dvöl fatlaðs barns hjá stuðningsfjölskyldu skal bundin í samningi og miðast við ákveðið tímabil.

Þá kemur fram í 15. gr. laga nr. 38/2018 að ráðherra skuli gefa út leiðbeinandi reglur (hér eftir kallað leiðbeiningar) fyrir sveitarfélögin um framkvæmd þjónustunnar á grundvelli ákvæðis þessa. Sveitarstjórnnum er jafnframt heimilt að setja reglur um þjónustuna á grundvelli ákvæðisins og leiðbeininga ráðherra.

Í 3. mgr. 3. gr. laga nr. 38/2018 um rétt til þjónustu segir að reynist þörf fatlaðs einstaklings fyrir þjónustu eða stuðning vera meiri eða sérhæfðari en svo að henni verði fullnægt innan almennrar þjónustu skal veita viðbótarþjónustu samkvæmt lögnum. Þjónusta samkvæmt lögnum kemur til viðbótar þeirri þjónustu sem veitt er á grundvelli annarra laga en ekki í stað hennar. Að jafnaði skal einstaklingur nýta sér almenna þjónustu, allt að 15 klukkustundum á viku, sbr. 26. og 27. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991.

Við setningu og framkvæmd reglna sinna skulu sveitarfélög taka mið af þeim alþjóðlegu skuldbindingum sem íslensk stjórnvöld hafa gengist undir, einkum samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Á grundvelli framangreinds gefur félagsmálaráðuneytið út eftirfarandi leiðbeiningar:

1. gr.

Réttur til þjónustu og inntak hennar.

Sveitarfélögum er skylt að tryggja að fjölskyldur fatlaðra barna eigi kost á þjónustu stuðningsfjölskyldna eftir því sem þörf krefur. Verkefni stuðningsfjölskyldu er að taka fatlað barn í umsjá sína í skamman tíma í þeim tilgangi að létta álagi af fjölskyldu þess og auka möguleika barnsins á félagslegri þátttöku. Slíkri umsjá fylgir ekki krafa um sérstaka þjálfun eða hæfingu umfram þá daglegu þjálfun sem felst í almennum kröfum sem lúta að barnauppedli.

Þörf barns fyrir stuðningsfjölskyldu er alltaf metin í samráði við foreldra þess. Leitast skal við að veita barninu þjónustu inni á heimili þess eftir því sem kostur er. Við matið er horft til aldurs barns, eðlis og umfangs fötlunar, mats á stuðningsþörf sem og annarrar þjónustu sem veitt er og félagslegra aðstæðna. Taka ber tillit til óska foreldra við val á stuðningsfjölskyldu eins og unnt er og að öll samskipti séu eins greið og kostur er, þar á meðal að íslenskt táknmál sé notað þar sem við á og í samræmi við lög þar að lútandi.

Þjónusta stuðningsfjölskyldu miðast við sólarhringsþjónustu. Sveitarfélag skal tilgreina í reglum sínum hver sé viðmið um lengd og innihald þeirrar þjónustu sem stuðningsfjölskyldan veitir. Þjónustan getur mest verið 15 sólarhringar á mánuði.

Sé talin þörf fyrir þjónustu í meira en 15 sólarhringa á mánuði í sex mánuði samfleytt skal unnin einstaklingsbundin þjónustuáætlun um aukna aðstoð á heimili barnsins. Þurfi barn annars konar þjónustu en unnt er að veita á heimili fjölskyldu þess samhliða stuðningsfjölskyldu í meira en

15 sólarhringa á mánuði í sex mánuði samfleytt skal vísa málefni þess til sérfræðingateymis til ráðgjafar skv. 20. gr. laga nr. 38/2018.

Ekki er heimilt að fela stuðningsfjölskyldu umsjón fleiri en tveggja barna í senn nema um systkini sé að ræða.

Þjónusta veitt á grundvelli þessara leiðbeininga felur aldrei í sér að stuðningsfjölskylda fái forsjá barns.

2. gr.

Hverjir eiga kost á þjónustu.

Þjónustan stendur til boða fyrir fjölskyldur fatlaðra barna sem eiga lögheimili í sveitarfélaginu, sbr. 3. gr. laga nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, eða innan þess þjónustusvæðis sem ber ábyrgð á skipulagi og framkvæmd þjónustunnar. Heimilt er að framlengja samninga um stuðningsfjölskyldu við fatlaða einstaklinga sem eru 18 ára og eldri á grundvelli mats á þörf meðan leitað er að annarri viðeigandi þjónustu.

3. gr.

Meðferð umsókna.

Ákvörðun um að veita þjónustu skal taka svo fljótt sem kostur er. Sé ekki unnt að hefja þjónustu strax og umsókn er samþykkt skal tilkynna umsækjanda um ástæður þess og hvenær þjónustan verði veitt. Ef fyrirséð er að þjónusta sem sótt var um geti ekki hafist innan þriggja mánaða frá samþykkt umsókna skal leiðbeina umsækjanda um þau úrræði sem hann hefur á biðtíma og aðra þjónustu sem er í boði. Þá skal veita honum aðra viðeigandi þjónustu á meðan beðið er eftir að þjónustan sem samþykkt hefur verið hefjist.

4. gr.

Val á stuðningsfjölskyldu.

Hlutaðeigandi sveitarfélag eða þjónustusvæði ber ábyrgð á skipulagi og framkvæmd þessarar þjónustu á grundvelli 1. mgr. 5. gr. laga nr. 38/2018. Í ábyrgðinni felst meðal annars veiting leyfis til stuðningsfjölskyldna, að ákvörðun um val á stuðningsfjölskyldu sé í samræmi við skýrar faglegar kröfur og að stuðningsfjölskylda uppfylli hverju sinni þau skilyrði sem ákvörðun byggist á.

Val á stuðningsfjölskyldu getur verið með tvennum hætti. Annars vegar að leyfi sé veitt stuðningsfjölskyldu á grundvelli umsókna þar að lútandi og hins vegar að tekin sé ákvörðun hverju sinni um að ganga til samninga við tiltekna fjölskyldu um að veita þessa þjónustu.

Sveitarfélög skulu leitast við að veita stuðningsfjölskyldum fræðslu sem getur komið að gagni í faglegu starfi þeirra.

5. gr.

Gagnaöflun.

Áður en leyfi er veitt eða ákvörðun tekin þarf að afla eftirfarandi gagna frá verðandi stuðningsfjölskyldu:

- a. Búsetuvottorðs.
- b. Læknisvottorðs.
- c. Samþykkis allra heimilismanna eldri en 15 ára fyrir því að sveitarfélag eða lögaðili um þjónustusvæði afli upplýsinga úr sakaskrá þar sem fram komi hvort viðkomandi hafi

hlotið refsidóm vegna brota á ákvæðum XXII. kafla, sem og 211. eða 218. gr. almennra hegningarlaga, sbr. 26. gr. laga nr. 38/2018.

d. Samþykkis forráðamanna stuðningsfjölskyldu fyrir því að heimilt sé að leita upplýsinga um stuðningsfjölskyldu og aðbúnað á heimili hennar frá öðrum aðilum, svo sem vinnuveitendum, félagsþjónustu annarra sveitarfélaga og/eða heilbrigðisfulltrúa.

e. Staðfestingar byggingafulltrúa um að eldvarnir á heimilinu séu fullnægjandi.

f. Staðfests yfirlits um starf með börnum.

g. Upplýsinga um önnur leyfi eða verkefni annaðhvort fyrir fötluð börn eða samkvæmt barnaverndarlögum.

Í reglum sveitarfélags þarf að tiltaka hvernig gagnaöflun tengist skilyrðum fyrir leyfisveitingu eða ákvörðun, meðal annars með eftirfarandi hætti:

1. Hvort krafa sé gerð um að hinir fullorðnu innan stuðningsfjölskyldu hafi náð tilteknum aldri en aldursmörk eru ekki tiltekin í lögum.

2. Áður en leyfi er veitt eða ákvörðun tekin skal meta aðstæður á heimili stuðningsfjölskyldu og skrifa greinargerð að loknu mati. Umsækjanda skal kynnt efni greinargerðarinnar og gefinn kostur á að koma að athugasemdum. Sé heimili stuðningsfjölskyldu staðsett utan lögheimilissveitarfélags barnsins fer úttekt fram á grundvelli umboðs sem lögheimilissveitarfélag barnsins veitir starfsmanni félagsþjónustu þar sem stuðningsfjölskyldan á lögheimili. Byggist þessi skipan á því að lögheimilissveitarfélag barnsins beri ábyrgð á framkvæmd þjónustunnar, sbr. 5. gr. laga nr. 38/2018, sem og kostnaði vegna hennar.

3. Í greinargerð komi fram upplýsingar um ástæður umsóknar, stutt lýsing á heimilisaðstæðum og aðbúnaði, eiginleikar og fjölskylduaðstæður umsækjenda, viðhorf til þess að gerast stuðningsfjölskylda og eiga samskipti við starfsfólk félagsþjónustu, reynsla af umönnun barna og þekking á umönnun fatlaðra barna. Í greinargerð komi jafnframt fram samantekt á niðurstöðum framlagðra gagna skv. 4. gr. leiðbeininga þessara.

4. Við leyfisveitingu skal það tekið skýrt fram í reglum og leyfisbréfi að forsvarsmenn stuðningsfjölskyldu skuli tafarlaust tilkynna um allar breytingar á atriðum sem máli geta skipt við framkvæmd þjónustunnar. Við endurnýjun leyfis er metið hvort leggja beri fram ný gögn eins og um nýja umsókn sé að ræða. Þó skulu ætíð liggja fyrir upplýsingar úr sakaskrá og skýrar upplýsingar um atriði sem kunna að hafa breyst ef liðin eru meira en þrjú ár frá því að slíkar upplýsingar voru veittar, auk þess sem fulltrúi félagsþjónustu skal hafa heimsótt heimilið á því tímabili.

6. gr.

Form samnings og samningsfjárhæðir.

Um dvöl barns hjá stuðningsfjölskyldu skal alltaf gerður sérstakur samningur óháð því hvort val fjölskyldu fer fram á grundvelli umsóknar eða ákvörðunar hverju sinni. Samningur er einnig gerður ef stuðningsfjölskylda er vegna fatlaðs einstaklings 18 ára og eldri eða ef úrræðið er notað sem stuðningsfjölskylda við fatlaða foreldra.

Samningsfjárhæð tekur almennt til stuðningsþarfar barnsins sem dvelst hjá fjölskyldunni. Miðað er við að þjónusta hefjist þegar barn er komið á heimili stuðningsfjölskyldu eða stuðningsfjölskyldan á heimili barnsins ef því er að skipta. Ferðir barns við upphaf og lok dvalar teljast ekki til þjónustu stuðningsfjölskyldu nema sérstaklega sé um það samið. Forráðamenn

barnsins bera ábyrgð á ferðum þess til og frá stuðningsfjölskyldu nema um annað sé samið sérstaklega.

Samningsfjárhæðin skal taka mið af þeim fjölda sólarhringja sem barnið dvelst hjá fjölskyldunni sem og umönnunarþörf. Sveitarfélagi er heimilt að styðjast við umönnunarmat frá Tryggingastofnun ríkisins og þá flokkun sem fram kemur í reglugerð þar að lútandi.

Úttekt á framkvæmd þjónustunnar skal eiga sér stað á samningstímabili og eigi sjaldnar en á tólf mánaða fresti. Samningur getur framlengst sjálfkrafa en í honum skulu vera gagnkvæm uppsagnarákvæði. Ef þjónustan er veitt á grundvelli leyfis, sbr. 4. tölulið 5. gr. leiðbeininga þessara, skal tiltekið í samningi að hann falli úr gildi með leyfi. Með sama hætti skal tekið fram að samningi megi rifta ef forsendur ákvörðunar eða leyfis breyta.

Í samningi eða skilmálum leyfis skal koma fram að stuðningsfjölskyldu sé óheimilt að taka við greiðslum eða gjöfum frá þeim sem njóta þjónustunnar.

7. gr.

Form á greiðslum.

Í reglum sveitarfélags skal skilgreina form greiðslna. Forsvarismaður stuðningsfjölskyldu getur verið á launaskrá hjá viðkomandi sveitarfélagi eða sú leið farin að stuðningsfjölskylda geri verksamning við sveitarfélagið. Í síðarnefnda tilvikinu er um verktakagreiðslur að ræða og þá ber að hafa hliðsjón af tryggingamálum og öðrum hliðstæðum atriðum, sbr. 8. gr. Þegar um verksamning er að ræða getur stuðningsfjölskylda enn fremur dregið frá skattskyldum greiðslum tiltekinn kostnað samkvæmt reglum ríkisskattstjóra.

8. gr.

Tryggingar og tengd atriði.

Í skilmálum leyfis er unnt að kveða á um hvaða tryggingar stuðningsfjölskylda skuli hafa. Byggist þjónustan á verksamningi skal hverju sinni kveðið á um tryggingamál. Með sama hætti er fjallað um eldvarnir og önnur slík atriði sem þurfa að vera í lagi á hverjum tíma.

9. gr.

Upplýsingamiðlun og eftirlit.

Í reglum sveitarfélags skulu vera ákvæði um gagnkvæma upplýsingamiðlun til að tryggja að framkvæmd sé í senn skilvirk og í þágu þeirra markmiða sem úrræðinu er ætlað að þjóna. Sveitarfélag eða þjónustusvæði ber ábyrgð á því að stuðningsfjölskylda fái viðeigandi upplýsingar um allt það sem er mikilvægt fyrir velferð barnsins, þar á meðal heilsufar þess, hvort barn sé með ofnæmi eða óþol, mögulega lyfjainntöku og aðrar sérþarfir. Stuðningsfjölskylda ber ábyrgð á því að upplýsa sveitarfélag barnsins og forráðamenn þess um allt það sem upp kemur meðan á dvöl stendur og gæti haft áhrif á líðan barnsins. Almennt ætti stuðningsfjölskylda að gefa munnlegar upplýsingar eftir hverja dvöl. Óski foreldri barns eftir skriflegri staðfestingu á einhverjum atriðum skal orðið við því.

Upplýsingagjöf milli aðila getur verið útfærð með þríhliða samkomulagi sveitarfélags, stuðningsfjölskyldu og forráðamanna barnsins. Með sama hætti skal kveða á um þagnarskyldu, þ.e. að stuðningsfjölskylda undirgangist þagnarheit varðandi upplýsingar um barnið og fjölskylduhagi þess. Forráðamenn barns skulu einnig undirgangast þagnarheit varðandi hagi stuðningsfjölskyldu. Þagnarskyldan helst eftir að dvöl lýkur eða þegar samningur rennur sitt skeið á enda.

Í þríhliða samkomulagi sveitarfélags, stuðningsfjölskyldu og forráðamanna barns má einnig fjalla um önnur atriði sem ekki teljast til heimilishalds eða dvalar, svo sem afþreyingu. Jafnframt getur slíkt samkomulag kveðið á um reglulega fundi félagsþjónustunnar með báðum fjölskyldum.

Úttekt á framkvæmd þjónustunnar skal eiga sér stað á samningstímabili og eigi sjaldnar en á tólf mánaða fresti. Veiti stuðningsfjölskylda jafnframt aðstoð á grundvelli barnaverndarlaga, þannig að einkaheimili hennar falli undir 91. gr. þeirra laga, koma bæði félagsþjónusta og barnaverndaryfirvöld að eftirliti.

10. gr.

Gildistaka.

Leiðbeiningar fyrir sveitarfélög um þjónustu stuðningsfjölskyldna samkvæmt lögum nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, taka þegar gildi.

*Félagsmálaráðuneytinu,
21. mars 2019.*